

Namn domstol

Adress

NACKA TINGSRÄTT
Avdelning 3

INKOM: 2020-12-16
MÅLNR: P 3546-20
AKTBIL: 118

Yttrande

Datum 2020-12-15

Klassificering 1.1.4

Dnr RAÄ-2020-2103

Ert 2020-11-17

Er P 3546-20

Avdelning

Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för
kulturmiljöintegrering

Överklagad detaljplan för Skeppsholmsviken 6, Stockholms stad, Mark- och miljödomstolen mål nr P3546-20

Mark- och miljödomstolen har begärt Riksantikvarieämbetets yttrande över rubricerade detaljplan gällande planens påverkan på riksintresse för kulturmiljövården "Stockholms innerstad med Djurgården" (AB 115) samt påverkan på Nationalstadsparken.

Riksantikvarieämbetet har granskat de handlingar i ärendet som domstolen översänt. Därutöver har Riksantikvarieämbetet tagit del av Stockholms stads planhandlingar som plankarta, planbeskrivning, kulturmiljöanalys och Miljökonsekvensbeskrivning samt samråds- och granskningsyttranden från Länsstyrelsen i Stockholms län. Den 1 december 2020 gjordes besök på platsen.

Sammanfattande synpunkter

Riksantikvarieämbetet anser att ett förverkligat planförslag innebär en påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) då ett förverkligat planförslag skulle innebära att den del av bebyggelsen som utgörs av åkattraktionerna skulle ha en negativ inverkan på flera av riksintressets uttryck. Skadan blir påtaglig då dessa åkattraktioner avsevärt skulle försvåra möjligheten att avläsa och förstå de uttryck som pekas ut som riksintressanta på Djurgården och som berättar om dess långa historia som nöjes- och rekreationsområde. Det gäller Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med anrika restauranger och värdshus, Skansen samt parker och flanörstråk. Djurgårdens karaktär bestående av flera olika företeelser förknippade med nöjesliv och rekreation från skilda tider skadas påtagligt genom att en företeelse – Gröna Lund – tillåts att dominera över de andra. Vidare skulle en förverkligad detaljplan innebära påtaglig skada på flera av de stockholmska särdrag som anges som uttryck för riksintresset. Från utsiktspunkter på längre håll som Stadsgården, Fjällgatan och Slussen, men även på närmare håll exempelvis över Nybroviken, från Skeppsholmen och Kastellholmen påverkas vyer från och mot Djurgården, fronten

Riksantikvarieämbetet

Box 1114
621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

mot vattnet samt vattenrummen. Sedan riksintresset pekades ut har flera storskaliga attraktioner tillkommit inom Gröna Lund och ytterligare en storskalig anläggning är på väg att byggas. Genom detta påverkar redan idag nöjesfältet flera av riksintressets uttryck på ett sätt som riskerar att leda till kumulativ skada på riksintressets värden.

Av samma skäl anser Riksantikvarieämbetet att Nationalstadsparkens värden skadas. Riktlinjer för Nationalstadsparken som redovisas i Stockholms stads fördjupning av översiktsplanen för Nationalstadsparken samt i Länsstyrelsens vård- och utvecklingsplan anger att denna del av parken ska värna ett spektrum av rekreations- och evenemangsmiljöer. Även om befintliga verksamheter ska ges möjlighet att utvecklas får det inte ske på bekostnad av befintliga kultur- eller naturvärden. Med ett förverkligat planförslag skulle Gröna Lunds dominans över området parklandskap med olika evenemangsbyggnader öka. Därmed skulle området karaktär med grönska och byggnader för rekreation från olika tider och deras förhållande till Djurgårdens parklandskap ändras och områdets kulturhistoriska värden skadas.

Beskrivning av detaljplanen

Detaljplanen medger dels uppförande av byggnader som i första hand ska användas för butiks- och restaurangändamål, dels åkattraktioner. Byggnadernas höjd varierar mellan 12-17 m. Ytan för åkattraktionerna delas in i fem områden. Inom varje område tillåts en eller två så kallade toppar höja sig betydligt. För en topp medges maximalt 45 m, en 35 m, tre 30 m och för en topp är den maximala höjden 18 m. Planen medger också att en bro uppförs över Allmänna gränd och att en promenadbrygga byggs en bit ut i vattnet.

Till konsekvensanalysen har renderingar med vyer från olika platser i staden tagits fram. Illustrationerna visar hur attraktionerna kan komma att se ut i tre olika scenarier. Attraktionerna framställs i illustrationerna i en vit närmast genomskinlig kulör.

Påverkan på riksintresset

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården omfattar en stor mängd aspekter och uttryck av Stockholms förändring genom århundrandena. Riksantikvarieämbetet anser att ett antal uttryck har särskild relevans i detta ärende:

Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet. Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stadspalats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska. De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.

Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten. Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen.

Nöjeslivets, samvarons och rekreativlivets byggnader och miljöer. Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang. Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flanörstråk. Djurgårdens bebyggelse och rekreativlandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark.

Andra Stockholmska särdrag som anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden.

Djurgårdsstaden är en del av uttrycket för "Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet." Ett förverkligat planförslag skulle innebära att detta uttryck påverkas då nya strukturer och volymer förs in i området. De befintliga uttrycken kommer dock att finnas kvar och fortsatt vara avläsbara för boende och besökare i området och leder därmed inte till någon allvarlig skada på riksintresset i detta avseende.

Under 1700-talet huserade flottan på platsen, men därefter har platsen används för flera olika ändamål. Den är idag svår att definiera som en hamn- eller flottanläggning. Platsen är numera en parkerings- och upplagsplats. Eftersom varken flottans tidigare verksamhet eller någon hamnanläggning idag är avläsbar är uttrycket "Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader" inte relevant.

I uttrycket som behandlar "Nöjeslivets, samvarons och rekreativlivets byggnader och miljöer" lyfts flera element som förekommer på Djurgården och några objekt

nämns vid namn. I riksintresset framhålls rekreationslandskapet och att detta utgörs av vitt skilda element som Gröna Lund, Skansen, anrika restauranger, parker och flanörstråk. Dessa olika element är alla viktiga för att besökare och boende ska kunna förstå och uppleva Djurgården.

Riksantikvarieämbetet bedömer att en utbyggnad av Gröna Lund så som planförslaget möjliggör skulle innebära att nöjesparken breder ut sig i området på ett sätt som förändrar områdets karaktär. Utbyggnaden skulle ske på bekostnad av andra uttryck så att flera av Djurgårdens riksintressanta värden skulle minska i läsbarhet i sådan utsträckning att denna del av Djurgårdens kulturhistoriska sammanhang blir svårbegripligt. De storskaliga anläggningar som tillkommit inom det nuvarande Gröna Lund har haft en negativ kumulativ inverkan på riksintressets värden. Den föreslagna anläggningen kommer genom sin skala påverka förståelsen av miljön i närområdet, från till exempel Galärparken, Liljevalchs, Hasselbacken och Skansen. Detta leder till att andra uttryck som berättar om Djurgårdens långa historia som nöjes- och rekreationsområde, rekreationslandskapet med parker och flanörstråk samt bebyggelse som anrika restauranger och bostadshus inte längre blir möjlig att läsa av som betydelsefulla delar av området på samma sätt som idag. Deras roll i det historiska rekreations- och nöjesområdet blir otydlig genom att området skulle komma att uppfattas som ett stort nöjesfält.

Gröna Lund nämns som ett uttryck vilket anger att det är viktigt att tivolit kan finnas kvar och kan utvecklas. Detta uttryck kan sägas stärkas men det sker på bekostnad av andra uttryck. Genom föreslagna utbredningen och skalan kan Gröna Lund förväntas dominera över andra delar av rekreationslandskapet och påverka flera utblickar mot Djurgården så att utpekade uttryck skymms och blir svårare att avläsa. Riksantikvarieämbetet vill framhålla att en förstärkning av ett uttryck inte möjliggör att andra uttryck får skadas. En åtgärd med stor negativ inverkan för en del av ett riksintresseområdes värden kan leda till att påtaglig skada uppstår. (Naturvårdsverkets allmänna råd om påtaglig skada till 3 kap. 6 § 2 stycket miljöbalken, NFS 2005)

Riksantikvarieämbetet bedömer att påtaglig skada på riksintresset avseende uttrycken som gäller nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer uppstår om åkattraktionerna uppförs på det sätt som planen medger.

Andra uttryck för riksintresset utgörs av så kallade Stockholmska särdrag. Flera av dessa kommer att påverkas av planen. Fronten mot vattenrummen och kontakten med vattnet kommer att påverkas i hög grad genom de storskaliga åkattraktionerna. I vyer från flera av utsiktspunkterna kommer de planerade attraktionerna att bli dominerande, vilket leder till att andra aspekter av Djurgården som nöjes- och rekreationsplats kommer att döljas och därmed blir betydligt svårare att avläsa. Även den planerade bron över Allmänna gränd bidrar till att förstärka Gröna Lunds dominans över området och påverkar entrén till Djurgården. Vyn mot Djurgården och även siluetten av staden från Skansen kommer att påverkas och i vissa lägen att domineras av attraktionerna vilket leder till att området kulturhistoriska värden minskar. Idag utmärks vyer från Skeppsholmen, Kastellholmen, Strandvägen, Slussen och andra utblickspunkter från Södermalm mot Djurgården av grönskan som utgör en fond där endast ett fåtal byggnader och några av de nuvarande åkattraktionerna på Gröna Lund sticker upp över trädskronorna. De attraktioner som planen medger kommer att höja sig betydligt över grönskans höjd och dessutom få en sådan utbredning att Djurgårdens karaktär av parklandskap med olika riksintressanta uttryck försvagas så att påtaglig skada på riksintresset uppstår.

Påverkan på Nationalstadsparken

I den fördjupning av översiktsplanen för Stockholm som staden tog fram 2009 för sin del av Nationalstadsparken kallas denna del av parken Evenemangsparken. Där beskrivs att området kännetecknas av olika aspekter av rekreation från skilda tider, från den kungliga jaktparken till nöjeslivets miljöer som sedan 1800-talet etablerat sig i området med restauranger, museer, utställningar, cirkus och tivoli. I området finns också ett antal villor från skilda tider. Enligt fördjupningen av översiktsplanen karaktäriseras området av evenemangsbyggnader i olika storlek som samverkar med parklandskapet. Den fördjupade översiktsplanen framhåller också vikten av att området kan upplevas tillsammans med det inre vattenrummet som ett glest bebyggt parkområde. Det konstateras att området har olika uttryck för rekreation och sevärdheter. Evenemangsparken ska kunna utvecklas och kompletteringar anses vara möjliga under förutsättning att områdets grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden bevaras. Området vid Skeppsholmsviken anges som ett område möjligt att förändra. Blandningen av bebyggelse och park, av olika kategorier av rekreations- och nöjesmiljöer är alltså något som ska värnas. Riksantikvarieämbetet anser att en förverkligad plan inte tar hänsyn till parklandskapet och de olika aspekterna som Evenemangsparken utgörs av.

I den vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken som Länsstyrelsen i Stockholms län i enlighet 2 § nationalstadsparksförordningen (2009:55) beslutat om 2012 anges riktlinjer för detta område. Folknöje är en av fem aspekter som länsstyrelsen lyfter fram när det gäller Nationalstadsparkens karaktär. I vård- och utvecklingsplanen ingår det här aktuella området inom det som kallas Västra Djurgårdsön. Områdets karaktäriseras som ett promenadlandskap men även här framhålls nöjestraktioner från 1800-talet och framåt. I samband med kontinuiteten som nöjes- och rekreationsområde lyfts promenadlandskapet, inslag av träd och naturmarker samt byggnader som hänger samman med funktionen som kultur- och nöjesområde. Bland annat sägs att området ger en möjlighet att kombinera olika slags upplevelser.

Målbilden för området i vård- och utvecklingsplanen är bland annat att området ska kunna utvecklas som nöjesområde som blandar kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, parker mm. Landmärken som Nordiska museet, Galärskjulen, Vasamuseet och Bredablick ska vara framträdande i stadsbilden och utblickar mot dessa ska inte täckas av grönska eller bebyggelse. Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen ska bevaras och vårdas så att karaktär och kvaliteter består. Utbyggnader i vatten bör undvikas. Verksamheter och anläggningar kan vidareutvecklas och förnyas och viss komplettering är möjlig men ny bebyggelse ska lokaliseras och utformas med respekt för platsens grundläggande karaktär och kulturhistoriska värde.

Enligt planbestämmelserna ska attraktionerna utformas så att man kan se igenom dem och att det bara är sex så kallade toppar som ska tillåtas nå de högsta höjder som planen tillåter. Riksantikvarieämbetet bedömer att de sex topparna och de tillhörande konstruktionerna kommer att prägla området och sträcka sig över parklandskapet. De nuvarande attraktionerna är i stor utsträckning genombrutna och genomsiktliga men när de ses tillsammans uppfattas de som tämligen kompakta och därmed blir de dominerande både i närområdet och på större avstånd. Detsamma bör gälla för de åkattraktioner som nu planeras. Riksantikvarieämbetet anser att påverkan på rekreationslandskapet inklusive vattenrummet är av den arten att andra värden som anförs som väsentliga för denna del av Nationalstadsparken skadas genom att området karaktär förändras så att det kulturhistoriska värdet minskar. Enligt illustrationerna i kulturmiljöutredningen och miljökonsekvensbeskrivningen kommer området över vattenrummet inte längre att uppfattas som ett glest bebyggt parkområde över

vattenrummet. Åkattraktionerna som planen medger kommer att få en sådan höjd och dominans i området att Nationalstadsparkens värden i form av parklandskapet samt olika aspekter av rekreationslandskapet som formats under lång tid skulle skadas. Skadan uppstår genom att platsens grundläggande karaktär av en sammansatt helhetsmiljö förändras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet minskar.

Detta beslut har fattats av avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa efter föredragning av utredaren Eva Dahlström Rittsél . Även enhetschefen Rikard Sohlenius har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet. Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.